

Előszó az első kötethez

A városi táncházak revival mozgalma az utóbbi évtizedek egyik legfontosabb mozgalma volt, amely az erdélyi magyar kulturális-társadalmi életre igen nagy hatással bírt. A 2017-ben negyven éves erdélyi táncházról az elmúlt évtizedekben több részleges és helyi, elsősorban visszaemlékező jellegű írás, kiadvány született, viszont szűkebben a magyar tánc történeti és etnográfiai, tágabban a jelenkutató társadalomtudományi szakirodalom számára hiánypótló lehet egy, az erdélyi táncházak eszmetörténetét, működését és társadalmi-kulturális hatásait átfogó, tudományos igényvel és kritikai értékeléssel közelítő összegző munka, amelyik egyben történeti kronológiája, de ugyanakkor társadalomtudományi elemzése is ennek a negyven évnek. Ezen gondolatok mentén 2016-ban munkahelyemen, a kolozsvári székhelyű Nemzeti Kisebbségkutató Intézetben *Megírt mulatság...* címmel kezdeményeztem ennek a problémakörnek a kutatását.

A tervezett kutatással nem egy egyszerű történeti kronológia összeállítására vállalkozom, azaz nem az erdélyi táncházak történetét akarom megírni – ahhoz elsősorban az oral history módszerét kellene használnom, sok-sok interjúval, visszaemlékezéssel, s ennek eredménye szerintem csakis egy nagyon szubjektív hangvételű kézirat lehet (természetesen ennek megírása is feladata lesz majd valakinek) –, hanem a leírt, dokumentált folyamatokat próbálom feltérképezni és értelmezni, rávilágítva a városi táncház eszméjének (tulajdonképpen ötletének) kialakulására, annak időbeni változásaira, a különböző ideológiák hatásaira, a hagyományörzés kapcsán kialakult vitákra, a színpadi néptáncmozgalommal való kereszteződésekre, a média hatására stb. A kiindulópont, hogy miként jöhetett létre a kommunizmus alatt egy alulról kezdeményezett tulajdonképpeni civilmozgalom (mivel nálunk Erdélyben ez így kezdődött, Magyarországon sokkal szervezettebb volt már maga a kezdeményezés is), hogyan vert gyökeret az akkori erdélyi magyar közgondolkodásban, hogyan burjánzott ez az eszme az elmúlt évtizedekben, s hogyan próbálta és próbálja a mai napig a „mindenkori” kultúrpolitika mindezt egy felülről irányított modellbe besorolni.

Így, a tervezett kutatás elsődleges forrásanyagát az elmúlt negyven év romániai magyar sajtójának áttekintéséből gyűjtöttem össze: a városi táncházakról nagyon sok írás, cikk, sőt elemzés és vitafórum jelent már 1990 előtt is, elsősorban *A Hét* és az *Iffjúmunkás*, a *Művelődés* és a *Korunk* heti- és havilapok hasábjain, de tartalmaznak vonatkozó publikációkat a *Dolgozó Nő*, a *Falvak Dolgozó Népe*, az *Igaz Szó*, az *Utunk* és az *Új Élet* lapok, nem beszélve a helyi napilapokban, mint például a kolozsvári *Igazságban* megjelenő híryanagok és hirdetések forrásértékéről.

Az összegyűjtött és elemzésre váró anyagot olvasva fogalmazódott meg bennem a gondolat: érdemes és fontos volna ezeknek a szövegeknek az újraközlése egy szerkesztett és jegyzetekkel ellátott válogatás formájában.

Az erdélyi városi táncházakról, ezen belül pedig kiemelten a kolozsvári táncházról sokan, sokat és sokféleképpen írtak az elmúlt negyven évben. A jelen sajtókronológia ezeknek egy válogatott, szerkesztett és jegyzetekkel ellátott gyűjteménye, amely nem kíván az erdélyi, sőt még a kolozsvári táncház történetírása sem lenni, noha a kronológikus sorrendből, illetve a szerkesztésből természetesen összeáll egyféle történet. És rögtön a kérdés: miért csak a kolozsvári és nem az erdélyi táncház sajtókronológiája? Mert időrendben a kolozsvári táncház volt az első, későbbi kisugárzását tekintve pedig a legfontosabb és legjelentősebb városi táncház Erdélyben? Vagy, mert a kötet szerkesztője együtt nőtt fel a kolozsvári táncházzal, ennek történetét ismeri – már a családi vonatkozások miatt is – a legjobban? A válasz ennél egyszerűbb: mert a kötetben olvasható írások nagy része a kolozsvári táncházról, a kolozsvári táncházasokról és táncházzenészekről szól. Igaz, a jelen kötet tartalmaz több olyan összegző, a városi táncházak általános jellegű problémáira reflektáló írást, amelyek alapján a válogatás akár az erdélyi táncház sajtókronológiájának is tekinthető, de ezek – pontosan általános jellegük miatt – ugyanúgy vonatkoznak a kolozsvári táncházra, mint a többire.

A kronológikus sorrendben újraközölt írások tehát sokrétűek: a zömében beharangozó és beszámoló jellegű írások mellett olvashatunk elmélkedő, elemző, sőt akár programadó szövegeket, éles kritikát és vitafórumot, tudományos, illetve kevésbé tudományos igényű közleményeket, és természetesen interjúk sorát, amelyek egyrészenek igencsak bohém hangvétele jelzi, hogy az 1977-ben induló erdélyi táncházak revival mozgalma – megannyi fennkölt, komoly cél és tartalom mellett – elsősorban a tizen- és huszonevesek mozgalma volt. Ugyanakkor a válogatás forrásértékét növelik a kolozsvári táncházasokra vonatkozó, különböző cikkekből kivágott szövegrészek, valamint táncházas kishírek, hirdetések. (Ez utóbbiak, azaz a kolozsvári *Igazság* napilapban megjelenő táncházas hirdetések túlnyomó többségét Köncei Ádám írta, ezek eredeti kézzel írt vagy gépelt változatai fellelhetők a hagyatékában.)

A szerkesztés figyelembe vette, hogy nagyon sok írás hivatkozik egy már, a témában megjelent előző írásra, ami azt bizonyítja, hogy a szerzők olvasták egymás szövegeit. És nemcsak olvasták, hanem vitatták is: az írások jól tükrözik az erdélyi táncházak körüli ideológiai és szakmai vitákat, a pró és kontra érveket, a több évtizednyi távlatból és a megváltozott politikai, társadalmi és kulturális környezetünkől akár megmosolyogható okfejtéseket – amelyekkel már akkor sem kellett/lehetett feltétlenül egyetérteni –, a különböző önös érdekek mentén történő befolyásolási és kisajátítási próbálkozásokat, vagy az intézményesítés kényszerével folyamatosan küzdő fiatal táncházasok ellenállását. Hiszen az erdélyi városi táncházakat már a megjelenésük pillanatában több fórum is a „sajátjának” tekintette, próbálták, mint új jelenséget összemenni más, formálisan bejártatott és elismert ifjúsági „alkotó csoportokkal” – erről tanúskodnak az Ifjómunkás-matinékról, a Kalákákról vagy a Visszhang-fogadóestekről szóló írások, amelyek közül a jelen kötet csak azokat a

cikkeket, cikkrészleteket tartalmazza, amelyekben konkrétan a (kolozsvári) táncházról, táncházasokról van szó –, azonban a táncházak eredendő civil és demokratikus jellege, s az ezekből adódó vitalitása mindig ellenállt ezen kísértéseknek.

A kötetben újraközölt publikációk évenkénti számaránya tükrözi a korabeli romániai magyar sajtó táncázás elfoglaltságát: 1977-ben felfigyeltek a jelenségre, 1978 és 1982 között nagyon sokat foglalkoztak vele, majd 1983-ban bekövetkezett egy hirtelen megállás. (További levéltári kutatásokat igényel annak a pillanatnak a kiderítése, hogy pontosan mikor és kik döntötték el a táncházak ellehetetlenítését, s egyúttal a róluk való írások beszüntetését.) Ezért, mivel 1984 és 1989 között tulajdonképpen nem jelent, azaz nem jelenhetett meg táncházról szóló írás, a kötet cím 1990-es évszáma az erdélyi táncházmozgalom első periódusának behatárolására vonatkozik.

A kötetben szöveghűen kerülnek újraközlésre a cikkeket, írások, csak olyan helyeken javítottam, ahol a jelenleg érvényes helyesírási szabályok megkövetelik (például *gyimesi* helyett *gyimesi*, *táncház-mozgalom*, *táncház-zenekarok* helyett *táncházmozgalom*, *táncházzenekarok* stb.), illetve ahol eleve (helyesírásiilag vagy tördelésileg) hibás volt az eredeti szöveg. Egyúttal – ahol adataim, ismereteim megengedték – javítottam a gyakran elírt személy- és helyneveket is.

Még két esetben változtattam a szövegekben. Az 1970-es évek második felétől 1990-ig a romániai magyar sajtóban a helyneveket először románosítva, 1988-tól pedig csak románul lehetett leírni, így a közölt szövegekben is például a kolozsvári táncház „kolozsvár-napocai” táncházként szerepel – ezeket a jelen kötetben mellőztem. Ugyancsak az adott korszak sajátossága volt, hogy a cikkek, írások végén illett megköszönni a pártállami támogatást és/vagy hangsúlyozni az adott téma szocialista társadalmi hasznosságát, például így: „a táncházak a szocialista erkölcs és etika normáival teljesen összhangban állnak, nemes szórakozást nyújtanak a fiataloknak, öntudat-alakító és jellem-formáló erejük pedig kétségtelen”. Mivel úgy érzem, nem az én tisztem eldönteni, hogy ezen esetekben egy szerző saját vagy az adott szerkesztőség által megkívánt vagy akár a cenzúra által utólagosan (mert tudunk ilyen esetekről is) betördelt mondatairól van szó – ezeket a jelen kötetben szintén mellőztem.

Nem mellőztem viszont semmit azon írásokból, ahol az ideológiai irányultság egyértelmű, ezzel is érzékeltetve a pártállami viszonyokat és a korszellemet, amelyek igen erősen rányomták bélyegüket a kor írott sajtójára. És itt nemcsak a vissza-visszatérő formulákra, „kötelező” megfogalmazásokra, közhelyekre, vagy adott esetekben a „sorokközötti üzenetekre” gondolok, hanem például arra a tényállásra is, hogy a hivatalos diskurzus számára a hagyományőrzés, s ezen belül a népi táncművelés reprezentálása teljesen más nézetek mentén zajlott, mint ahogyan azt a táncházmozgalom elképzelte és hirdette: a jelen kötet tartalmát képező írások a *Megéneklünk, Románia* fesztiválon résztvevő népi együttesekről, a különböző folklórfesztiválokról szóló írások tömkelegében jelentek meg, ezért gyakori, hogy ugyanazon lapszámban mintha két, teljesen párhuzamos világról olvasnánk – és valójában ez így is volt.

De a táncház tulajdonképpen e korszak közéletével is párhuzamos volt: sokatmondó, ahogyan a táncházak hivatalos megítélése találkozott az erdélyi magyar közéletre jellemző tekintélyelvűséggel, amely szerint valamiről csak akkor érdemes beszélni (és így írni is), ha szakembereink vagy neves közéleti személyiségeink azt arra érdemesnek tartják – emiatt ugye a táncházról nem a táncházasok, hanem a néprajzkutatók, a koreográfusok vagy az újjágírók értekeztek, nyilatkoztak. Ezért a jelen kötet egyúttal tisztelgés a „mindenkori” kolozsvári, erdélyi táncház elindítói, működtetői és résztvevői előtt, akiknek nagy része névtelen maradt a kor sajtójában. Továbbá köszönöm a Kriza János Néprajzi Társaságnak és a Hagyományok Házának a könyv megjelentetésében nyújtott támogatását.

Könczei Csongor

